

Homoforskning i Norge

Marianne C. Brantsæter, Turid Eikvam, Reidar Kjær, Knut Olav Åmås (red.):
Norsk homoforskning Universitetsforlaget Oslo 2001 (453 sider).

Det er godt å slippe og lyve om noe som er fundamentet i livet mitt.
(Kunstneren og politikerens Brede Bøe i *Aftenposten* 24. februar 2002.)

Norsk moderne homoforskning hadde sin spede begynnelse på 1950-tallet. For denne anmelder er det naturlig å minne både homo- og heteroseksuelle lesere om dette. Jeg var selv en av to absolutt usynlige aktører i prosessen. Boka "Vi som føler annorledes" ble skrevet i det største hemmelighet.

1957 – "Vi som føler annorledes"

Boka "Vi som føler annorledes" kom ut på Aschehous forlag i 1957. Dette var første bok i Norge om de homoseksuelles livssituasjon. Boka er på 342 sider. For å "overleve" måtte den utgis under pseudonym. Forfatteren ble "Finn Grodal". Øivind Eckhoff og denne anmelder konstruerte dette navnet. Opplaget var 4 000. Forlaget sa det kunne by på økonomisk tap for Aschehoug å utgi bok med et slikt tema. Vi måtte derfor avstå fra forfatterhonorar.

Boka fikk bred dekning med mange positive anmeldelser i aviser spredt over hele landet. I to av våre største informasjonskanaler hersket en knugende taushet. På forespørsel lod svaret i *Aftenposten* at de ikke ville sjokkere sine lesere med et slikt tema. N.R.K. fikk tilsendt anmeldelse fra en kjent psykolog. Programansvarlig i Det hvite hus på Marienslyst stengte mikrofonen. Anmeldelsen kom aldri på lufta. Du finner boka fortsatt på våre biblioteker.

Årene gikk. Generelt sett har vi fått et åpnere – men ikke varmere – samfunn. Dette har en del homofile til en viss grad profitert på. Seksuelle flyktninger forflytter seg til storbyene, til mer aksepterende miljøer. Men selv i år 2002 sitter kanskje så mange som et par hundre tusen homo- og bifile i skapene. Homofobi og fordommer har fortsatt meget god grobunn i Norge.

2001 – "Norsk homoforskning"

Norsk homoforskning er resultatet av et fruktbart samarbeid mellom en gruppe norske akademikers, alle homoseksuelle. Her møter vi historikeren, psykologen, filosofen, psykiateren, kriminologen, medisineren, språkforskeren,

etnografen, juristen og teologen – 18 i tallet. Bidragene er like forskjellige som fagområdene. Antologien er derfor ingen forskningsrapport, men ”den første omfattende kunnskapsstatus i bokform om homofili i Norge” som redaktørene sier i forordet.

Bokideen ble unnfange av Knut Olav Åmås som fikk med seg Reidar Kjær. Ytterligere to medredaktører ble brakt inn i prosessen: Marianne C. Brantsæter og Turid Eikvam. De fire redaktørene har bidratt med egne tekster. Alle tekstene er skrevet spesielt for denne antologien.

Det er ikke lett å amnelde et så omfangsrikt verk hvor absolutt *alt* fortjener omtale. For eksempel ”Mellom straff og fortielse. Homoseksualitet i Norge fra vikingtiden til 1930-årene” av Øystein Rian eller Anbjorg Ohnstadts ”Psykologiens fortellinger om lesbiske – og kvinners egne fortellinger”. Når en dertil tar med Halvor Moxnes (”Homofili-debatten i den norske kirke fra 1950 til 2000”) Geir Juell Skogseth (”Minoritet i annen potens: Homo i innvandremiljøer – innvandrere i homomiljøer”), Helge Svare (Homoseksualitet mellom biologi og kultur) og Jan Olav Gatland (Homoseksualitet og norsk litteratur) bør dette ytterligere skjerpe appetitten og interessen hos brede lesergrupper.

Jeg må konsentrere meg om temaer som direkte eller indirekte har tilknytning til mitt fag som sosionom. Men først vil jeg understreke at målgruppene blant annet er studenter og lærere i høyere utdanning; folk som har behov for oversikt over og ønsker om innblikk i norsk homoforskning – journalister, helse- og sosialarbeidere, offentlig forvaltning og sist men ikke minst – det nysgjerrige mennesket!

Fra mitt ståsted faller det altså naturlig å begynne med ”Nei til ’behandling’ – ja til terapi” av psykiateren Morten S. Selle, med undertittel ”En mentalhygienisk veiledning for helsepersonell og pasienter om homoseksualitet.” (Selle er overlege ved Psykiatrisk avdeling, Vinderen, Diakonhjemmets Sykehus i Oslo.)

Morten S. Selle har virkelig humoristisk sans. Tidlig i artikkelen siterer han følgende råd til homoseksuelle fra boka *Lær å elske*:

Hvis en mann har mistanke om at han har det på denne måten, vil jeg anbefale ham at han legger seg bak kvinnen under samleiet, slik at han ikke ser hennes typiske kvinnelige former som jo er plassert foran på hennes kropp. (P. Thorsen. 1966)

Når det gjelder homofiles minoritetsproblematikk og mangel på rollefigurer sier Selle i et ironisk(?) notat at han selv nesten har full pott: Homse, psykiater, bergenser, katolikk og stemmer Venstre!

Et tilbakeblikk på psykoanalytisk teori og praksis over en tidsperiode bør leses med eftertanke. Her skal bare advares mot et amerikansk opplegg som nå er kommet i norsk forkledning: Kristent Forum For Hjelp blant Homofile, også kjent under navnet ”Til helhet”. (Blir utfyllende gjennomgått på sid. 241.)

Homofobi og kunnskapsmangel er vel de fleste klar over henger sammen. Men kanskje ikke fra denne vinkelen: "Psykoterapeuter som etterkommer et ønske fra en person om hjelp til å endre sin seksualitet fra homoseksuell til heteroseksuell, gjør dette enten fordi terapeuten anser homoseksualitet som patologisk og uønsket, som for eksempel Jarl Jørstad, eller fordi terapeuten tilsynelatende har en neutral holdning og mener at det er viktig å imøtekomme en pasients uttalte behov og ønsker. Det siste er mest utbredt og antagelig mer vanlig enn vi er klar over. En slik innstilling er et uttrykk for to forhold: kunnskapsmangel og internalisera homofobi hos terapeuten." (Sid. 244)

For oss sosionomer er det viktig å være klar over at homoseksuelle pasienter ikke trenger en annen type psykoterapi eller terapeutisk ferdighet enn heteroseksuelle pasienter.

Morten Selle påpeker at visse forhold kan i perioder være av betydning for homoseksuelle: annerledeshet, avvisning, isolasjon, mangelfull speiling og bekreftelse, skam, internalisert homonegativisme, tapsopplevelser.

Seksualpsykopaten som forsvant –homofili i norske psykiatriske lærebøker

Psykiateren Reidar Kjær starter sitt bidrag to hundre år tilbake i tid og viser hvordan homoseksualitet er tolket i historiens lys. Så går han løs på *seksualpsykopaten* i lærebøker fra 1945 til i dag. Det han fant, like han dårlig.

Kjær's agenda er å få utryddet dette stemplet på homofile – og han har gått grundig til verks. Seksualpsykopaten er på vei ut av bøkene. På slutten av sin artikkel sier psykiateren: "Det vi nå trenger er en Lærebok i psykiatri som tar for seg vanskene med å komme fram til klarhet om egen seksuell orientering slik at helsepersonell kan bruke tiden med den hjelpsøkende på en konstruktiv måte og ikke kaste bort tiden med forsøk på å endre seksuell orientering." (Sid. 135)

Kjær slutter med å gjengi et flertallsvedtak i Norsk Psykiatrisk Forening 13 oktober 2000. Forslaget ble fremmet av blant andre han og kollega Selle: "Homofili er ingen sykdom eller sykelig tilstand, og kan derfor ikke være gjenstand for behandling. En 'behandling' hvis eneste hensikt er å endre seksuell legning fra homofili til heterofili må betraktas som etisk uansvarlig, og hører ikke hjemme i helsevesenet. Homofile har, som alle andre, selvsagt krav på hjelp og terapi ut fra anerkjente retningslinjer, enten der er i forbindelse med sin seksualitet eller ikke." (Kjær har gjengitt dokumentasjonen på sidene 1,3,6/7.)

Kommentarer til "NOVA-rapporten

Knut Olav Åmås er cand. Philol. og redaktør av tidsskriftet *Samtiden*. Åmås tar for seg "Levevilkår og livskvalitet blant lesbiske kvinner og homofile menn. En liten sosiologisk 'kunnskapsbank'."

Dette er en presentasjon og kommentar til "NOVA-rapporten" fra 1999. Hovedfunnene gikk i to retninger. På den ene side rapporterer homser og lesber at de har det riktig fint og utgjør en ressurssterk gruppe. Men på den annen side forteller et skremmende stort mindretall at de har det dårlig, noe som spesielt gjelder for de unge. Funnene i undersøkelsen fikk stor oppmerksomhet både i media og i homomiljøet. Og utfordringen i omtalen av vår livssituasjon ligger kanskje i å påpeke at vi må ha to tanker i hodet samtidig, fordi vi må fortelle at vi at vi både har det bra og dårlig.

Bera Ulstein Moseng er sosiolog og var en av forskerne bak NOVA-undersøkelsen. Moseng presenterer hovedfunn og tendenser i den internasjonale forskningen om selvmord, selvmordforsøk og selvmordstanker blant homofile og lesbiske. Utgangspunktet er de nedslående funnene av høyere forekomst av selvmordstanker og -forsøk i NOVA-undersøkelsen. Disse resultatene stemmer godt overens med andre internasjonale representativa befolkningsbaserte undersøkelser. Det synes å være enighet om at de tre viktigste årsaks- og risikofaktorene for homofile, som for heterofile, er tunge psykiske lidelser, rusbruk og svak sosial tilhørighet.

Queer-teori og innvandere

Pål Bjørby har Ph.D. i nordisk litteratur fra University of Minnesota. Han er førsteamanuensis ved Nordisk Institutt, Universitet i Bergen. Bjørby er litteraturviter og gir her en omfattende presentasjon og diskusjon av queer-teori, dens bakgrunn, begrepsapparat og argumentasjon hos de mest sentrale queer-teoretikerne. Queer setter spørsmålsteget ved "alt", og intet er i dette perspektiv "naturlig". Ergo setter queer – i tråd med sin "natur" – spørsmålsteget også ved hva "homo" og "homoidentitet" betyr. Hva skjer når "vår" skjøre og hardt tilkjempede homo-identitet forstås som kultur og diskurs? Smuldrer da både homo-identitet og homopolitikk og -ideologi bort? Dette er noen av de spørsmålene Bjørby drøfter.

Geir Juell Skogseth er cand.philol. med arabisk hovedfag. Skogseth har arbeidet som observatør og pressetalsmann for den internasjonale observatørstyrken i Hebron (TIPH) og som tolk og miljøarbeider med irakiske flyktning i Karnbodsja. Hans artikkel handler om likekjønnsseksualitet blant mannlige innvandere i Norge. Skogseth hevder at norske-etniske homoseksuelle ikke er spesielt bevisst på spørsmålet rundt majoritet/minoritet når vi selv utgjør majoriteten. På den ene side har vi en negativ diskriminering og på den annen side en positiv diskriminering, som for eksempel kan være preget av stereotypa forestillinger om "de andre", som et slags krydder i homomiljøet. Holdninger til likekjønnsseksualitet innad i innvandremiljøer er også et sentralt tema, og Skogseth diskuterer dette ut fra strategiene tilpasning, integrasjon og separasjon.

Turid Eikvam er cand.polit. med hovedfag i kriminologi. Eikvain har siden 1992 vært primus motor i "Nettverk for forskning om homoseksualitet". I artikkelen "Norsk homoforskning – status og framtid" gir hun i denne artikkelen en kort historisk gjennomgåelse av homoforskningens fremvekst i Norge fra 1970-årene og til i dag, både forskningens tema, perspektiven, finansiering og organisering, og diskuter en del spørsmål om framtiden, blant annet: Hva kan vi gjøre for å styrke og utvikle homoforskningen? Skal vi satse på et senter eller integrering i noen etablerte miljøer?

Til slutt faller det naturlig for meg å nevne Marianne C. Brantsæter som er dr.polit. i sosiologi med avhandlingen *Møter med menn som er dømt for seksuelle overgrep mot barn*.

Hun er som nevnt en av redaktørene og gir en oversikt over stoffet og kan fungere som en bruksanvisning for antologien. Deler av denne anmeldelsen – som beveger seg et godt stykke unna mitt sosionomyrke støtter seg fullt og helt på Mariannes "BRUKSANVISNING".

Dette er et samling norsk forskningsmateriale som bør danne et naturlig fundament for den homoforskning vi bør kunne vente oss i årene som kommer.

Arne Heli